

اثرات اقتصادی-اجتماعی صنایع روستایی (صنایع دستی و مشاغل خانگی) بر توسعه روستایی مورد: روستاهای شهرستان سندج

رحمت الله بهرامی^۱

چکیده

مقاله به بحث درباره نقش صنایع روستایی بر توسعه اقتصادی و اشتغال زایی جامعه روستایی شهرستان سندج در راستای برنامه ششم توسعه کشور می‌پردازد. توسعه پایدار روستایی فرآیندی چند بعدی است که موضوع آن بر بهبود و ارتقاء کیفیت زندگی اقشار آسیب پذیر جامعه روستایی تاکید دارد. راهبردهای متفاوت اقتصادی جهت ارتقاء سطح کیفیت زندگی روستائیان وجود دارد، یکی از آن‌ها راهبرد توسعه صنایع روستایی است که از این طریق نه تنها بستر اشتغال زایی فراهم می‌گردد بلکه به عنوان منبع درآمدی برای روستائیان محسوب می‌گردد. پژوهش توصیفی-تحلیلی و میدانی است، جامعه آماری شامل ۹ آبادی شهرستان سندج که ۱۱۵ خانوار به فعالیت صنایع روستایی اشتغال دارند. پرسشنامه‌ای در ابعاد اقتصادی و اجتماعی با ۴۲ متغیر تکمیل و از طریق نرم افزار Sps21 مورد تحلیل قرار گرفت. برای تجزیه و تحلیل، از روش میانگین، انحراف معیار و ضریب تغییرات استفاده شد. برای تبیین ضریب تاثیر متغیرها، شاخص‌ها را به سه گروه تاثیر زیاد، متوسط و کم تقسیم بندی و براساس روش میانگین متغیرها رتبه بندی شدند. یافته‌ها نشان داد بین توسعه صنایع روستایی و توسعه اقتصادی و اشتغال زایی خانوارهای روستایی رابطه معنی داری وجود دارد. به طوری که توسعه صنایع روستایی موجب افزایش سطح درآمد، اشتغال زایی و کاهش سطح

۱- استادیار گروه جغرافیا و برنامه ریزی روستایی دانشگاه پیام نورتهران

بیکاری در روستاهای مورد نظر شده است. بیشترین تاثیر توسعه صنایع روستایی مربوط به شاخص اقتصادی با ضریب تاثیر زیاد ۵۴/۰۱ در شاخص اجتماعی ضریب تاثیر زیاد برابر با ۴۵/۱۲ درصد بوده است. بنابراین راهبرد توسعه صنایع روستایی ضمن توسعه اقتصاد محلی از طریق اشتغال زایی و درآمد زایی، می‌تواند به عنوان یک راهبرد توسعه‌ای برای تحرک اقتصاد روستا تلقی گردد.

واژگان کلیدی: روستا، صنایع روستایی، توسعه اقتصادی، اشتغال زایی، سنج.

مقدمه

راه‌های متعددی برای دستیابی به توسعه وجود دارد. تردیدی نیست که برخی از این راه‌ها ممکن است با توجه به ساختار هر منطقه، عملکردی مناسب یا نامناسب داشته باشند (رکن-الدین افتخاری و همکاران، ۱۳۸۱: ۲). بخش زیاد اقتصاد روستا وابسته به کشاورزی است، به دلیل پائین بودن بهره‌وری زمین و نیروی کار و غیره به تنهایی راه حل نهایی مشکل بیکاری یا اشتغال زایی نیست (شایان و اردبیلی، ۱۳۸۶: ۱۹۹). بالا بودن نرخ رشد جمعیت روستایی و موج مهاجرت موجب گردیده که مشکلات بیکاری و اشتغال زایی دوچندان گردد. نتایج آماری کشور طی دهه ۱۳۳۰ تا ۱۳۹۵ کشور نشان می‌دهد جمعیت روستایی کشور ۴۴ درصد کاهش یافته است (مرکز آمار ایران: ۱۳۹۵). چنین وضعیتی نشان دهنده عدم مطلوبیت زندگی در روستاها و مهاجرت شدید روستائیان به شهرهاست. "بررسی‌های آماری در کشور نشان می‌دهد مهمترین عامل مهاجرت روستائیان به شهرها در نتیجه فقر اقتصادی است (اکبری و همکاران: ۱۳۹۴، ۲۹۴). یکی از دلایل عقب ماندگی مناطق روستایی محدود بودن گزینه‌های توسعه اقتصادی آنها است (Nair and Whitelaw, 2015: 315). همین عامل سبب کاهش جمعیت روستایی و تخلیه شدن روستاها گردیده است. برنامه‌های متعددی جهت برون‌رفت از تنگناهای توسعه‌ای در طول سال‌های گذشته در ایران تجربه شده است. نتایج نشان می‌دهد بجز مواردی اندک، در بسیاری از زمینه‌ها ناموفق و نتوانسته است اهداف توسعه روستایی را محقق گردانند. از این‌رو کارشناسان توسعه اقتصادی معتقدند که تقویت بنیان‌های اقتصادی با محوریت فعال‌سازی چرخه تولید در فضاهای

روستایی و ایجاد اشتغال و کارآفرینی می‌تواند مسیر برون‌رفت از بحران توسعه روستایی را هموارتر می‌نماید. بنابراین برای تحرک اقتصاد روستایی، فراهم کردن جایگزینی برای استفاده از منابع محلی یک امر اجتناب‌ناپذیر می‌باشد (Black and Cobbinah, 2018: 81). با توجه به قانون برنامه ششم توسعه و تحقق سیاست‌های اقتصاد مقاومتی در راستای تقویت اقتصاد محلی و منطقه‌ای مقوله تدوین برنامه توسعه اقتصادی و اشتغال‌زایی روستایی مدنظر قرار گرفته است. چنانچه در جزء ۱ بند الف ماده ۲۷ قانون ششم توسعه ذکر شده است این برنامه با تکیه بر مشارکت و سرمایه‌گذاری بخش غیردولتی (خصوصی، تعاونی و مردم‌نهاد) و نیز با مشارکت نیروهای محلی و با بهره‌گیری از تسهیلات بانکی و حمایت‌های دولتی تدوین می‌گردد (قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران: ۱۳۹۶). وقتی سخن از توسعه اقتصاد روستایی و اشتغال‌زایی روستایی مطرح می‌گردد، بی‌شک دارای جوانب مختلف در زمینه‌های اقتصاد کشاورزی (زراعت، دامداری و...) گردشگری، صنایع روستایی و... شامل می‌گردد. در این مقاله آنچه هدف ما است توسعه صنایع روستایی است و منظور از صنایع دستی روستایی آن نوع از صنایع ساده و بدون پیچیدگی تکنیکی است که در روستا می‌تواند به عنوان منبع درآمد و شغل تکمیلی محسوب می‌شود و روستائیان در مواقع بیکاری فصلی بدان بپردازند.

از انجائی که سطح اشتغال و درآمد مهم‌ترین نمود و عمده‌ترین شاخص رفاه اجتماعی در هر جامعه است (بنی فاطمه، ۱۳۷۶: ۵۱) و کارشناسان بر رابطه مستقیم بین طبقات درآمدی و اشتغال تاکید دارند (فطرس، ۱۳۷۰: ۴۰). بنابراین تامین شغل در جوامع روستایی مهم‌ترین وسیله برای توزیع درآمد است (محبوب الحق، ۱۳۷۰: ۳۵). به ویژه اینکه بخش کشاورزی به دلیل پائین بودن بهره‌وری زمین و نیروی کار و... به تنهایی راه حل نهایی مشکل بیکاری یا کم‌اشتغالی نیست (شایان و حکمت شاهی، ۱۳۸۶: ۱۸۹). امروزه تمرکز سیاست‌های توسعه اقتصادی برگسترش کسب‌وکارهای کوچک روستایی (صنایع روستایی) به عنوان راه‌حلی برای رسیدن به توسعه روستایی در نظر گرفته شده است (مارکسون و دلر^۱، ۲۰۱۲: ۱۱۵-۸۳). مفهوم کسب‌وکارهای کوچک بازتاب‌دهنده استراتژی کوچک

¹ Markeson & Deller

زیباست که توسط شوماخر اقتصاددان آلمانی در ادبیات اقتصادی مطرح گردید. این استراتژی دارای مزایایی نظیر انعطاف‌پذیری بالا (هیمن^۱، ۲۰۱۲: ۱۴۴-۱۲۲) نیاز به سرمایه کمتر، استفاده از تکنولوژی ساده (دره کولوول^۲، ۲۰۱۲: ۲۸۵-۲۷۳)، استفاده از منابع محلی در فرایند تولید و جذب سرمایه‌های سرگردان است (شوماخر^۳، ۱۳۶۰). کسب‌وکارهای کوچک و کارآفرینی در این نوع مشاغل روستایی یک عامل مهم برای کاهش فقر، افزایش بهره‌وری و رقابت هستند (بوروئی^۴، ۲۰۱۵: ۱۰۹۳-۱۰۷۳) و با ایجاد تنوع در فعالیت‌های اقتصادی روستا اهمیت بسیاری بر رشد و توسعه و بسیج منابع، جهت بهبود عملکرد اقتصادی دارند (مارکانتونی^۵، ۲۰۱۳: ۳۰۷-۲۹۲).

طرح قانون توسعه اقتصادی و اشتغال زایی روستایی به عنوان راهبردی برای مقابله با افزایش نرخ بیکاری و روند مهاجرت روستائیان از یک طرف و ماندگاری جمعیت روستایی مطرح گردید. اجرایی کردن چنین ایده‌هایی در روستا، بالقوه می‌تواند موتور محرکه و عاملی شتاب دهنده در اقتصاد روستایی باشد. مقاله در باره تاثیر صنایع روستایی بر توسعه اقتصادی و اشتغالزایی در اقتصاد محلی روستاهای شهرستان سنندج می‌پردازد. اهمیت بررسی صنایع روستایی شهرستان سنندج بدان جهت است که از یک طرف صنایع روستایی بیانگر میراث فرهنگی روستا بوده و از طرفی هم صنایع روستایی می‌تواند در توانمندسازی اقتصاد معیشتی خانواده‌های روستایی به منظور بالا بردن توان تولید، بهره‌وری، رفاه و کیفیت زندگی روستائیان کمک کننده باشد. بنابراین تحقیق حاضر با هدف بررسی اثرات توسعه صنایع روستایی بر توسعه اقتصادی و اشتغال زایی روستاهای شهرستان سنندج پرداخته است. سوالات تحقیق عبارت است از: آیا توسعه صنایع روستایی بستر توسعه اقتصادی و اشتغال زایی در روستاهای منطقه مورد مطالعه را بوجود می‌آورد؟ توسعه صنایع روستایی در ناحیه

¹ Heimonen

² Dare Kolawole

³ Schumacher

⁴ Bouraoui

⁵ Markanton et al

مطالعاتی بیشترین اثر را بر کدام عامل توسعه اقتصادی و اجتماعی داشته است؟ در این زمینه مطالعاتی انجام گرفته است که به برخی از موارد آن اشاره می‌گردد.

مبانی نظری

با توجه به اهمیت نظریه‌ها و دیدگاه‌های موجود در زمینه توسعه صنایع روستایی و تاثیر آن بر روی ساختار اقتصادی (اشتغال زایی) و رفاه اجتماعی، به ادبیات نظری پژوهش پرداخته می‌شود. صنعتی سازی روستایی، به عنوان فرایندی که ابزارهای مناسب برای متنوع سازی اقتصاد روستایی فراهم می‌آورد، رویکردی اقتصادی است که با ایجاد اشتغال و افزایش درآمد و توزیع متعادل تر درآمد، منجر به بهبود سطح زندگی روستائیان و بالطبع زمینه نیل به توسعه پایدار روستایی را فراهم می‌سازد (Lee.queiruga et al,20013:3).

درباره اهمیت صنعتی کردن روستاها مینا^۱ (۲۰۰۷) معتقد است توسعه صنایع روستایی با کمک سرمایه گذاری در توسعه فضایی منجر به ارتقاء شاخص‌های زیست پذیری روستائیان گردیده است. جوهن (۲۰۰۷)^۲ بر این باور است، ایجاد صنایع به بازساخت مطلوب نواحی روستایی از نظر اقتصادی- اجتماعی و محیطی کمک کرده است. ام. تی. هاگ^۳ در تحلیل فرآیند توسعه روستایی، بر این باور است که به موازات دیگر بخش‌های اقتصادی و اجتماعی، باید صنعت را به مثابه مهم‌ترین مؤلفه هر برنامه توسعه یکپارچه روستایی پذیرفت. ماهیت و الگوی صنعتی شدن؛ چه در صنایع کوچک مقیاس و یا صنایع دستی و چه در صنایع بزرگ مقیاس، تابع مواد خام اولیه و منابع انسانی در ابعاد محلی و منطقه ای است (Chadwilk,2007:55). نایاک^۴ معتقد است که اغلب طرح‌ها در مناطق روستایی به شکست منجر شده است و راه حل کاهش فقر و بیکاری را در توسعه صنایع روستایی جستجو می‌کند (Pears,2007:77). جی تی شای^۵ با بررسی سیاست توسعه روستایی در

¹ Meena

² Johen

³ M.T. Hag

⁴ Nayak

⁵ J.T. Shay

کشور تابوان، ظهور تخصص‌گرایی، تعادل مناطق شهری و روستایی، افزایش درآمدهای محلی و افزایش ضریب اشتغال غیر کشاورزی را در اثرات استقرار صنعت در مناطق روستایی می‌داند (گرگانی، ۱۳۸۶:۳۶). تجربه بسیاری از کشورهای موفق از جمله هند نشان داده است که گسترش صنایع روستایی توانسته است زمینه اشتغالزایی، درآمدزایی را در توسعه منطقه‌ای و محلی به دنبال داشته باشد و سهم قابل توجهی از تولیدات ناخالص داخلی را به خود اختصاص دهد (دربان آستانه، ۱۳۸۳:۱۳۸). در واقع صنعتی شدن و طرح ریزی مطلوب صنایع در مناطق روستایی به عنوان یک کاتالیزور در جهت ایجاد توسعه پایدار و به عنوان آخرین راه حل مشکل فقر روستایی، بیکاری و عاملی تسکین‌دهنده برای مناطق محروم روستایی محسوب می‌شود (اسماعیلی و همکاران به نقل از طاهرخانی، ۱۳۹۶:۹۹). صنایع کوچک و متوسط نقش بسیار مهمی در اشتغالزایی برای کارگران با مهارت محدود و حتی زنان کم درآمد روستایی دارند (امین آقایی، ۱۳۸۷:۱۳۰). همچنین صنایع کوچک به دلیل تکیه بر داده‌ها و منابع محلی و ماهیت کاربر آن‌ها، با توجه و فور نیروی کار و نیاز به تکنولوژی‌های ساده، مناسب‌ترین گزینه صنعتی محسوب می‌گردد (رضویان و بلداجی، ۱۳۸۸:۱۴۶) بنابراین با توجه به ظرفیت اشتغال‌زایی آن‌ها از یک سو و گسترش بیکاری در این نوع مناطق از مهمترین ارکان توسعه به حساب می‌آید (تولایی، ۱۳۷۵:۱۰۷).

مروری بر مطالعات تجربی

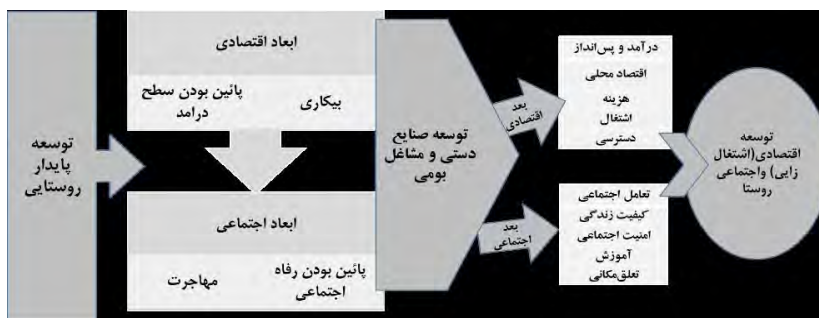
اگرچه استقرار صنایع روستایی در کشورهای توسعه یافته و پاره‌ای از کشورهای در حال توسعه از قدمتی بیش از چهار دهه برخوردار است، در چند دهه اخیر، برخی از کشورهای جهان از آن جمله کشورهای آسیای جنوب شرقی، گام‌هایی موفقیت‌آمیز در زمینه توسعه صنایع روستایی به مورد اجرا گذاشتند (Long et al, 454:2009). یکی از ویژگی‌های مهم فرایند توسعه اقتصادی کشور چین در اواخر قرن بیستم صنعتی شدن سریع مناطق روستایی با تمرکز صنایع کوچک مقیاس بوده است. در حال حاضر یکی از موفقیت‌های کشور چین در زمینه توسعه صادرات، محصولات روستایی است (yifu&yao, 2004:22). باور بر این است توسعه صنایع روستایی می‌تواند به کاهش سطح فقر اقتصادی، افزایش اشتغال، بهره

وری، بالا رفتن سطح رفاه و کیفیت زندگی روستائیان منجر گردد. بنابراین توسعه صنایع روستایی، راهبردی است که ابزارهای مناسب برای متنوع سازی اقتصاد روستایی را فراهم می‌آورد و از این رو، رویکردی اقتصادی به شمار می‌رود که با ایجاد اشتغال و افزایش و توزیع متعادل تر درآمدها، سطح زندگی روستائیان را بهبود می‌بخشد و زمینه دستیابی به توسعه پایدار روستایی را فراهم می‌سازد (Lee, 2007:3). براساس تحقیق میدانی انجام شده در سال ۱۹۹۴ در ۷۸ کشور جهان که بانک وست مینیستر انگلستان انجام داد، مشکلات اصلی صنایع کوچک و متوسط در کشورهای مختلف جهان عمدتاً حول ۱۲ محور بیان شد: مباحث مالی، تشریفات قانونی و طولانی بودن گردش قوانین، قوانین کارگری، بازاریابی و فروش تولیدات صنایع کوچک، فناوری و فرسودگی ماشین آلات، کمبود نیروی انسانی ماهر، ضعف مدیریتی، عدم اجرای قوانین، عدم حمایت‌های بین المللی از صنایع کوچک، قوانین غیر منطقی و بازردارنده توسعه صنایع کوچک، مالیات‌های بازردارنده و ضد توسعه صنایع کوچک، کمبود اطلاعات و نبود نظام‌های اطلاع رسانی کارآمد (نبی زاده، ۱۳۷۹: ۷۲۹). مطالعات زیادی در زمینه صنایع روستایی و خانگی توسط محققین داخلی در کشورمان انجام گرفته است که در جدول شماره ۱ به برخی از آن‌ها اشاره می‌گردد.

جدول (۱): خلاصه‌ای از مطالعات انجام شده در زمینه صنایع روستایی و اشتغال زایی در سال‌های اخیر

پژوهشگر	عنوان	نتایج
شکور علی، کریمی قطب آبادی فضل اله (۱۳۹۴)	اولویت بندی استقرار صنایع روستایی در شهرستان مرودشت با استفاده از شاخص مرکزیت و مدل AHP	استفاده از مدل های شاخص مرکزیت و AHP نسبت به مکان یابی و اولویت بندی استقرار صنایع در سطح مناطق روستایی این شهرستان اقدام شده است
مسیبی و همکاران (۱۳۹۳)	تحلیل فضایی شاخص‌های اشتغال با استفاده از تحلیل عاملی و تحلیل خوشه ای مورد استان اصفهان	نتایج نشان داد که عدم تعادل شدید در سطح شهرستان‌ها از نظر سطح اشتغال وجود دارد. شهرستان اصفهان اول و شهرستان خوانسار در ردیف اخر یعنی محروم می‌باشد
بوذرجمهری خدیجه، اسلام فرد فاطمه (۱۳۹۶)	بررسی موانع و مشکلات توسعه صنایع بومی روستایی (مطالعه موردی: قالی و گبه در شهرستان زرین دشت)	نتایج نشان داد موانع عمده‌ای در تولید وجود دارد. با این وجود از طریق کوتاه کردن سلطه دلان بر بازار مواد اولیه و خرید دست بافته ها، پیگیری بیمه قالیبافان، توجه مسوولان شهرستان نسبت به تولیدات دست بافت و... می-تواند بستر تولیدات را بیشتر نماید.

صنایع روستایی تاثیر بازدارنده در مهاجرت روستایی و عامل مهم اقتصادی در بهره‌وری شناخته شده است.	امکان سنجی توسعه صنایع روستایی در شهرستان عجب شیر با استفاده SWOT	مهدوی مسعود و همکاران (۱۳۸۹)
نتایج براساس روش همبستگی نشان داد صنایع روستایی بیشترین ضریب تاثیر در توسعه اقتصاد روستایی را داشته است.	ارزیابی و تبیین کارکرد صنایع روستایی در توسعه مورد دهستان صائین قلعه در شهرستان ابهر	قیداری حمدالله سجاسی و همکاران (۱۳۹۳)
نتایج نشان داد توسعه صنایع تکمیلی مرتبط با فراوری محصولات لبنی و همچنین صنایع تکمیلی به دلیل محصولات و تولیدات باغی فراوان ضرورت تام دارد.	اولویت بندی صنایع تبدیلی و تکمیلی کشاورزی در شهرستان آذرشهر با روش ترکیبی دلفی و تاپسیس	ظاهری و همکاران (۱۳۹۴)

مدل مفهومی پژوهش

مواد و روش ها

تحقیق حاضر از نظر هدف، کاربردی و از نظر روش، توصیفی-تحلیلی می‌باشد. مطالعات نظریه‌ای از طریق روش اسنادی، داده‌ها میدانی نیز از طریق پرسش‌نامه جمع‌آوری شده است. برای تحلیل و تکمیل داده‌ها از روش مصاحبه نیز استفاده شد. تعداد روستاهای هدف شامل ۹ آبادی در بخش مرکزی و کلاترزان شهرستان سنندج که به انجام کار صنایع روستایی اشتغال داشته، مورد بررسی قرار گرفته است. جامعه آماری پژوهش شامل ۸۱۵ خانوار با جمعیتی بالغ بر ۲۶۶۲۰ نفر در ۹ روستای شهرستان سنندج که در بخش کلاترزان و مرکزی توزیع شده اند (مرکز آمار ایران، ۱۳۹۵). حجم نمونه شامل تمام ۱۱۵ خانواری که در فعالیت صنایع روستایی

اشتغال دارند، انتخاب شدند. نوع فعالیت صنایع روستایی شامل فرش بافی، گلیم بافی، خیاطی، گیوه بافی، نجاری، خراطی و... است. برای بررسی اثرات توسعه صنایع روستایی در دو مولفه اقتصادی و اجتماعی با استفاده از پرسشنامه ۵ گزینه ای طیف لیکرت مجموعاً در ۱۰ شاخص و ۴۳ متغیر براساس روش میانگین، انحراف معیار و ضریب تغییرات مورد سنجش قرار گرفتند. برای اطمینان از طراحی پرسشنامه از آلفای کرونباخ استفاده شده و ضریب پایایی ۰/۸۲. به دست آمده است. روایی پرسشنامه نیز براساس دیدگاه‌های کارشناسان مرتبط با روستا مورد تأیید قرار گرفته است (جدول ۲).

جدول (۲): میزان آلفای محاسبه شده برای هر مولفه

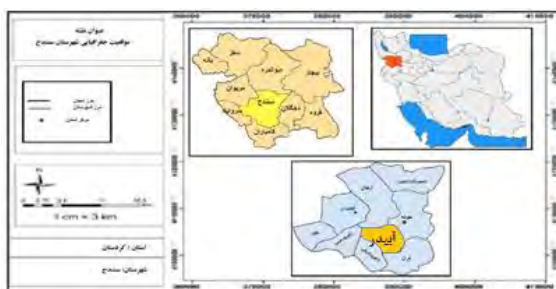
ابعاد	تعداد گویه	میزان آلفای کرونباخ
اقتصادی	۲۴	۰/۸۴
اجتماعی	۱۹	۰/۷۹
کل	۳۷	۰/۸۰

جدول (۳): ابعاد، شاخص‌ها و معرف‌های تحقیق

ابعاد	شاخص	گویه‌ها
اجتماعی	تعامل اجتماعی	ارتباط با صنعت کاران، استفاده الگوهای موفق،
	کیفیت زندگی	کاهش اوقات بیکاری، کاهش اعتیاد به مواد مخدر و آسیب‌های اجتماعی؛ کاهش سطح فقر
	امنیت اجتماعی	احساس امنیت شغلی، رشد خلاقیت‌ها در تولیدات، افزایش مشارکت‌ها، حضور زنان، بیمه تامین اجتماعی
	آموزش	دسترسی به زیرساخت‌های آموزشی، میزان سطح آگاهی و کسب اطلاعات روستاییان، بهره‌مندی از امکانات آموزشی، توسعه مهارت‌های فردی
	تعلق مکانی	کاهش مهاجرت، ماندگاری در روستای محل زندگی، بهبود شیوه کیفیت زندگی خانوارهای روستایی
اقتصادی	درآمد و پس‌انداز	ظرفیت پس‌انداز خانوارهای روستایی، میزان رضایت از پس‌انداز، ایجاد زمینه پس‌انداز برای خانوار، میزان درآمدها در بخش صنایع روستایی، میزان رضایت از درآمد.
	اقتصاد محلی	تنوع‌سازی اقتصاد روستایی، میزان سهولت در فروش مصنوعات روستاییان، احیا و رونق بخشی تولیدات بومی،
	هزینه	تنوع فعالیت خدماتی، بالا بردن توان تولید، رونق باز، افزایش پس‌انداز
	اشتغال	تنوع فرصت‌های شغلی، رونق اشتغال فصلی، ایجاد اشتغال برای افراد بومی، میزان افزایش سطح اشتغال در بخش صنایع روستایی، میزان جلوگیری از خروج نیروی کار از روستا، گرایش نیروی کار جوان به مشاغل دیگر.
	دسترسی	دسترسی آسان به بازاره فروش محصولات محلی، دسترسی به حمل و نقل، دسترسی به اطلاعات سودمند برای معیشت در رابطه با اثرات صنایع روستایی.

جدول (۴): اطلاعات جمعیتی منطقه مورد مطالعه

روستا	خانوار	جمعیت	تعداد افراد شاغل
نوره	۲۵۱	۸۳۲	۱۳
اساوله	۳۳۹۶	۸۰۰۹	۱۵
دوشان	۲۱۱۳	۷۰۹۰	۱۲
صلوت اباد	۱۰۰۸	۳۲۱۵	۱۵
قار	۴۱۰	۱۴۸۳	۶
قامیش	۵۹۲	۱۹۰۱	۱۱
آویهنک	۴۳۲	۱۳۷۲	۱۰
نگل	۵۱۳	۱۷۱۹	۱۳
سرهویه	۳۰۲	۹۹۹	۱۰
جمع	۸۱۵	۲۶۶۲۰	۱۱۵

شکل (۱): موقعیت دهستان‌های مورد مطالعه در شهرستان سندر

تجزیه و تحلیل و نتایج

نتایج توصیفی

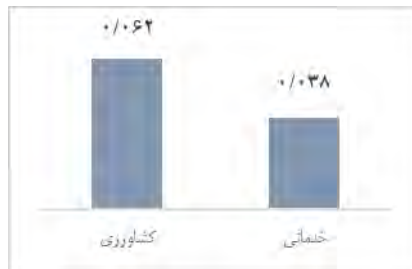
براساس داده‌های حاصله از پژوهش تعداد ۱۱۵ پرسشنامه خانوار شاغل در بخش صنایع روستایی، حدود ۸۰ درصد از سرپرستان خانوار (۹۲ خانوار) به عنوان کارگر کارگاه و ۲۰ درصد از سرپرستان معادل ۳۵ خانوار به عنوان سرپرست کارگاه هستند.

جدول (۵): توزیع شاغلان صنایع کارگاهی به تفکیک نوع فعالیت

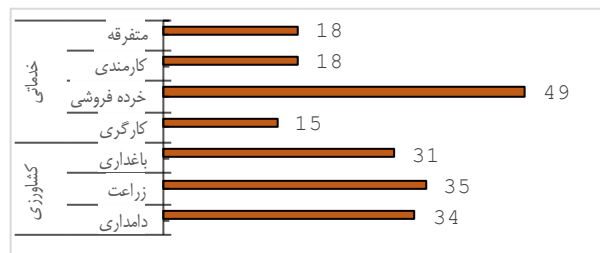
ردیف	نوع فعالیت	فراوانی	درصد
۱	قالی بافی	۱۵	۱۴/۴
۲	خیاطی	۲۲	۲۱/۲
۳	کابینت سازی	۸	۷/۷
۴	دست بافی	۱۳	۱۲/۵
۵	کوبلن بافی	۱۱	۱۰/۶
۶	خراطی چوب	۱۲	۱۱/۵
۷	گیوه بافی	۲۳	۲۲/۱
	جمع کل	۱۰۴	۱۰۰

ماخذ: تحقیقات میدانی

بررسی ویژگی‌های فردی بین سرپرستان خانوار روستایی روستاهای نمونه تحقیق حاکی از آن است که از کل نمونه‌ها، گروه‌های سنی ۲۵-۳۵ ساله بیشترین درصد پاسخگو (۵۲ درصد) را به خود اختصاص داده‌اند. از نظر تحصیلات بالاترین درصد پاسخگویان دارای مدرک دیپلم با درصد ۴۲/۸ بوده است. همچنین از لحاظ جنسیت ۶۱/۹ درصد را مردان و ۳۸/۱ درصد را زنان تشکیل داده‌اند و از نظر تأهل ۶۹/۸ پاسخگویان متأهل بوده‌اند. شکل (۳) نمایانگر آن است که تمام خانوار روستایی در فعالیت‌های غیر صنعتی شاغل می‌باشند. به سخن دیگر، اقتصاد روستا دارای اقتصاد ترکیبی است که افراد خانوار در تمامی فعالیت‌های کشاورزی و خدماتی مشارکت داشته تا اینکه بتوانند نیازمندی‌های سالانه خانوار را تأمین کنند. یافته‌ها نشان داد که ۶۲/۱ درصد از شاغلین در فعالیت کشاورزی اشتغال داشته و ۳۷/۹ درصد در سایر فعالیت‌های خدماتی اشتغال دارند. چنین استنباط می‌گردد که فعالیت صنایع روستایی به عنوان مکمل فعالیت‌های اقتصادی و معیشتی خانوار محسوب می‌گردد.

شکل (۲): وضعیت شاغلین در فعالیتهای اقتصادی

شکل (۳): توزیع شاغلان صنایع روستایی به تفکیک نوع فعالیت به درصد

نتایج استنباطی

عامل اجتماعی

تبيين ابعاد توسعه اقتصادی و اشتغال زایی در مناطق روستایی، مستلزم شناخت همه جانبه از فضای اجتماعی و فرهنگی روستاها است. این سرمایه‌های اجتماعی در روستاست که راه توسعه را در روستا هموار می‌سازد. بنابراین سطح تعاملات و مناسبات اجتماعی و ساختارهای فرهنگی روستا، بالقوه می‌تواند بستر توسعه اقتصادی و اشتغال زایی روستاها تسريع و یا تحديد نماید. در این راستا ۱۹ متغیر توسعه صنایع روستایی در راستای اشتغال زایی در ابعاد اجتماعی، در طیف لیکرت مورد سنجش قرار گرفته و از طریق تهیه فراوانی پاسخ نامه‌ها اقدام به تهیه جدولی در راستای پاسخگویی برحسب درصد نموده ایم. سپس از طریق محاسبه میانگین، انحراف معیار و ضریب تغییرات محاسبه شده است. نتایج این بخش به سه گروه از نظر ضریب تاثیر برحسب درصد تقسیم بندی شدند. گروه اول با ۶

گویه با رنگ تیره روشن مشخص شده، بیش از ۴۵/۱۳ درصد کل گویه‌های پاسخ گویان، را به خود اختصاص داده، گروه دوم، ۷ گویه ۳۴/۰۶ درصد کل گویه‌ها و گروه سوم ۲۰/۸ درصد، ضریب تاثیر و رتبه هریک از گویه‌های در عامل اجتماعی نتایج نشان داد با توسعه صنایع روستایی در روستا موجب کاهش اوقات بیکاری و در واقع رونق اشتغال زایی می‌گردد. بطوری که نتایج گویه پاسخ گویان در زمینه کاهش بیکاری در صورت رونق صنایع روستایی برابر با میانگین ۴/۳۶، سپس متغیر افزایش سطح مشارکت‌ها در زمینه توسعه صنایع روستایی نیز ۴/۲۲ افزایش می‌یابد. و متغیر کاهش سطح فقر باتوسعه صنایع روستاییا میانگین ۴/۰۱ است که در رتبه سوم و همچنین کاهش سطح مهارت‌ها با رونق صنایع روستایی با میانگین ۴ در رتبه بعدی و متغیرهایی مانند ماندگاری و دلبستگی به روستا و افزایش حضور زنان در گروه اول به ترتیب در رتبه‌های بعدی قرار می‌گیرند. در گروه دوم عواملی مانند کاهش سطح اعتیاد به مواد مخدر، آشنایی با سبک و سیاق زندگی شهری و مدنی، ارتباط صنعتکاران با یکدیگر، و سایر متغیرها به ترتیب در رتبه‌های بعدی قرار می‌گیرند. در گروه سوم که ضریب تاصیر کمتری به مراتب داشته اند نشان داد که دسترسی به نهادهای آموزشی، سطح مهارت‌ها، رشد خلاقیت‌ها و.. در رتبه‌های بعدی قرار می‌گیرند.

جدول (۶): نتایج آماری عامل اجتماعی در طیف لیکرت برحسب درصد

گویه	خیلی کم	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد	میانگین	انحراف معیار	CV	
کاهش	کاهش اوقات بیکاری	۰.۸	۱۴.۸	۱۷.۲	۳۷.۷	۲۹.۵	۲۴/۰۳	۱/۰۵	۴/۳۶
	افزایش مشارکت‌ها	۰	۲۰.۵	۱۵.۶	۳۳.۶	۳۰.۳	۲۶/۹۱	۱/۱۴	۴/۲۲
	کاهش سطح فقر	۵.۷	۲۳.۸	۷.۴	۳۲	۳۱.۱	۳۳/۳۶	۱/۳۴	۴/۰۱
	کاهش مهاجرت	۴.۱	۱۸	۱۹.۳	۳۳.۸	۲۴.۸	۲۶/۹۴	۱/۴۸	۴
	ماندگاری و دلبستگی به روستای	۰.۸	۳۲.۸	۱۱.۵	۳۲.۸	۲۲.۱	۳۷/۳۹	۱/۴۶	۳/۹۱
	حضور زنان	۶	۱۲.۳	۳۴.۴	۳۸.۵	۱۴.۸	۳۹/۴۴	۱/۴۹	۳/۷۷
توسعه	آشنایی خانوارهای روستایی به سبک زندگی مدنی	۰	۲۷.۹	۲۱.۳	۴۱	۹.۸	۴۰/۵۶	۱/۵۰	۳/۷۰
	کاهش اعتیاد به مواد مخدر و...	۴.۱	۳۲	۱۳.۹	۴۰.۲	۹.۸	۳۹/۵۴	۱/۴۶	۳/۶۸
	ارتباط با صنعت کاران، توان الگو برداری	۰	۲۵.۴	۲۵.۵	۳۱.۱	۱۸	۴۱/۹۰	۱/۵۴	۳/۶۶
کاهش سطح آسیب‌های اجتماعی (طلاق و..)	۰	۱۹.۷	۳۷.۷	۲۵.۴	۱۷.۲	۴۸/۰۷	۱/۶۵	۳/۶۴	

۳/۶۳	۱/۵۶	۴۲/۸۸	۹	۳۳٫۶	۲۴٫۶	۳۲٫۸	۰	توسعه مهارت‌های فردی
۳/۶۰	۱/۳۵	۳۴/۴۸	۱۹٫۷	۲۲٫۱	۵۲٫۳	۳٫۶	۲٫۳	احساس امنیت شغلی
۳/۶۰	۱/۵۶	۴۳/۴۶	۷٫۴	۲۸٫۷	۴۹٫۲۴	۱۳٫۱۱	۰۰	افزایش سطح تجربیات کاری
۳/۵۶	۱/۶۱	۴۵/۹۱	۹	۳۳٫۶	۳٫۴	۵٫۶	۹	افزایش ارتباطات در سطح خانوار
۳/۵۳	۱/۵۱	۴۲/۸۲	۹٫۸	۲۳٫۸	۴۴٫۲	۱۸٫۹	۳٫۳	دسترسی به نهادهای آموزشی
۳/۰۳	۱/۴۵	۴۴/۳۹	۹٫۸	۱۹٫۷	۵۵٫۷	۱۴٫۸	۰	سطح آگاهی روستاییان از مهارت‌ها صنایع روستایی
۳/۰۱	۱/۴۶	۴۳/۵۹	۴٫۱	۲۵٫۴	۵۱٫۶	۱۸٫۹	۰	رشد خلاقیت‌ها در صنایع روستایی
۲/۲	۱/۷۶	۴۲/۵۵	۷٫۴	۱۴٫۸	۴۶٫۶	۲۷٫۹	۳٫۳	تشکیل کارگاه‌های آموزشی
۲/۳۶	۱/۸۶	۲۴/۰۳	۷٫۴	۶٫۶	۶۷٫۱	۱۵٫۶	۳٫۳	بیمه تامین اجتماعی
۳/۴۸	میانگین کل							

در جدول (۷) عامل اجتماعی پس از تعیین میانگین کل گویه‌ها اقدام (جمع زدن گویه‌ها) میانگین کل را محاسبه که عدد ۳۸/۳۱ بدست آمد. ماکزیمم آن ۴۸ و مینیمم آن ۲۴ می‌باشد. همچنین پیوستار مربوطه نشان می‌دهد که عامل اجتماعی با میانگین ۳۶ در میان آزمودنی‌ها در سطح تقریباً متوسط به بالا می‌باشد.

جدول (۷): آمار توصیفی عامل اجتماعی

متغیر سازه	میانگین	انحراف معیار	چولگی	ماکزیمم	دامنه تغییرات	CV
۳۸/۳۱	۴/۶۸	- ۰/۸۴	۴۸	۲۴	۲۶	۰/۱۲۸

عامل اقتصادی

عامل اقتصادی یکی از عوامل مؤثر بر رشد و توسعه اقتصادی و رفاه اجتماعی روستاها به شمار آمده، چرا که عامل بیکاری و کم اشتغالی روستائیان از طریق این عامل مورد تعیین می‌گردد. به همین منظور ۲۴ متغیر در همین راستا مورد سنجش قرار گرفته اند. نتایج این بخش از نظر ضریب تاثیر به سه گروه تقسیم می‌گردد: گروه اول، براساس روش میانگین ۹ متغیر بیش از ۴۲/۲ درصد کل پاسخ گویان جواب زیاد داده شده است. گروه دوم که شامل ۱۱ متغیر که ۳۶/۲ درصد پاسخ گویان متوسط جواب داده اند. گروه سوم، ۲۱/۶ درصد از افراد پاسخ گو که شامل ۴ متغیر است، پاسخ آن‌ها کم بوده است. با این وجود از نظر رتبه بندی متغیرها، نتایج آماری نشان داد که میانگین مجموع ۹ متغیر برابر با ۳/۹ است که متغیر

افزایش درآمد در صنایع روستایی با میانگین بالای ۴/۰۶ درصد در رتبه اول، میزان رضایت از درآمد صنایع روستایی با میانگین ۴/۰۴ در رتبه دوم، رونق اشتغال فصلی با ۴/۰۳ در رتبه سوم، تنوع سازی، ایجاد اشتغال برای افراد بومی، افزایش سطح پس انداز، وجود منابع محلی برای توسعه صنایع روستایی و انتقال دانش بومی به روستائیان از موارد مهم تاثیر گذار در گروه اول محسوب می گردند. گروه دوم با سطح متوسط نتایج کل میانگین ۱۱ متغیر برابر با ۳/۲۶ است. نتایج نشان داد که مهمترین متغیرها بر حسب رتبه عبارتند از احیا و رونق بخشی تولیدات بومی، تنوع فرصت های شغلی، افزایش توان تولید، کاهش هزینه از طریق در اختیار گذاشتن مواد اولیه، میزان رضایت از پس انداز، سهولت در فروش مصنوعات روستائیان، ایجاد زمینه پس انداز برای خانوار و... به ترتیب در رتبه دیگر قرار می گیرند. اما چهار عامل که ضریب تاثیر آن ها کم بوده از دید پاسخ گویان، به ترتیب عبارت است از رونق بازار، دسترسی آسان به بازاره فروش محصولات محلی، دسترسی به حمل و نقل، دسترسی به شبکه های اجتماعی (فروش و تبلیغ) است، که میانگین کل برابر با ۲/۴۸ بوده است. براساس جدول (۱۰) آمار توصیفی عامل فرهنگی و اجتماعی را نشان می دهد از طریق عمل (جمع زدن گویه ها) میانگین برای این متغیر ۵۹/۵ می باشد و ماکزیمم آن ۸۲ و مینیمم آن ۲۱ می باشد. همچنین جدول ۸ نشان می دهد که وضعیت عامل اقتصادی در میان آزمودنی ها در سطح خوب ارزیابی شده است.

جدول (۹): نتایج آماری پاسخ گویان در طیف لیکرت در ابعاد اقتصادی بر حسب درصد

CV	انحراف- معیار	میانگین	خیلی زیاد	زیاد	متوسط	کم	خیلی کم	گویه
۶۸,۳۱	۱/۳۰	۴/۰۶	۹,۰	۳۳,۶	۳۸,۵	۱۸,۹	۰,۰	افزایش درآمد در صنایع روستایی
۷۷,۳۲	۱/۳۲	۴/۰۴	۱۲	۱۸	۴۰	۲۵	۵	میزان رضایت از درآمد
۴۷,۳۵	۱/۴۳	۴/۰۳	۰	۲۵	۴۶	۳۰	۰	رونق اشتغال فصلی
۵۷,۳۳	۱/۳۲	۳/۹۴	۷	۳۴	۲۹	۲۵	۷	تنوع سازی اقتصاد روستایی
۴۸,۳۴	۱/۳۵	۳/۹۰	۷	۴۵	۲۵	۲۱	۲	ایجاد اشتغال برای افراد بومی
۶۵,۳۷	۱/۴۶	۳/۸۸	۹	۳۶	۳۰	۲۵	۰	وجود منابع محلی
۳۶,۴۰	۱/۵۰	۳/۷۲	۸	۴۳	۳۰	۱۶	۲	افزایش پس انداز
۵۶,۴۰	۱/۵۰	۳/۷۰	۲۲	۲۲	۴۲	۱۱	۳	انتقال دانش بومی و کاهش هزینه آموزش

۴۸,۳۵	۱/۳۹	۳/۷۰	۲۱	۳۴	۳۰	۱۶	۰	احیا و رونق بخشی تولیدات بومی
۶۹,۴۲	۱/۵۶	۳/۶۳	۱۱	۳۲	۳۰	۱۳	۴	تنوع فرصت‌های شغلی
۴۶,۴۲	۱/۵۶	۳/۲۵	۲	۲۹	۳۵	۲۱	۱۳	افزایش توان تولید
۲۱,۴۵	۱/۴۸	۳/۲۴	۵	۲۴	۵۳	۱۶	۲	کاهش هزینه از طریق در اختیار گذاشتن مواد اولیه
۸۲,۴۲	۱/۵۱	۳/۲۳	۱۵	۲۹	۳۲	۲۵	۰	میزان رضایت از پس انداز
۲۶,۴۳	۱/۶۰	۳/۲۰	۰	۲۵	۴۸	۲۸	۰	سهولت در فروش مصنوعات روستاییان
۴۶,۴۱	۱/۶۵	۳/۱۷	۲۵	۳۴	۳۲	۱۸	۳	ایجاد زمینه پس انداز برای خانوار
۴۹,۴۵	۱/۷۳	۳/۱۵	۱۰	۳۲	۲۵	۱۸	۳	افزایش فعالیت‌های جانبی خدماتی
۴۴,۲۵	۱/۶۵	۳/۱۲	۳۰	۴۰	۱۳	۱۸	۳	ظرفیت پس انداز خانوارهای روستایی
۳۹,۳۷	۱/۶۶	۳/۱۱	۳۱	۳۴	۲۵	۱۷	۳	گرایش نیروی کار جوان به
۶۰,۴۱	۱/۸۴	۳/۱۰	۱۰	۲۴	۳۹	۱۷	۳	جلوگیری از خروج نیروی کار
۶۶,۴۲	۱/۶۹	۳/۰۸	۲۰	۲۵	۱۹	۱۶	۳	رونق بازار
۵۹,۴۳	۱/۴۴	۲/۶۶	۷	۱۵	۵۷	۱۶	۳	دسترسی آسان به بازاره فروش محصولات محلی
۵۱,۲۰	۱/۴۱	۲/۱۹	۴	۲۵	۵۵	۱۸,۹	۰,۰	دسترسی به حمل و نقل
۶۸,۳۱	۱/۷۲	۲/۰۰	۲۰	۲۲	۲۶	۲۵	۵	دسترسی به شبکه‌های اجتماعی (فروش و تبلیغ)
۵۳/۱۲	۳/۳۵							

جدول (۸) آمار توصیفی عامل اقتصادی

C.V	دامنه ی تغییرات	مینیمم	ماکزیمم	چولگی	انحراف معیار	میانگین	متغیر سازه
۰/۱۳۱	۱۱	۲۱	۸۲	۰/۶۴	۲/۱۹	۵۹/۵	عامل اقتصادی

نتیجه گیری

استقرار صنایع روستایی به عنوان یک بخش مولد اقتصادی در شرایطی که کشور در تحریم‌های اقتصادی است، فرصت مناسبی برای توسعه اقتصاد مقاومتی و گام مهمی در تعدیل درآمد بین مناطق شهری و روستایی، افزایش سطح درآمد و رفاه اجتماعی و جذب نیروهای مازاد روستایی است. ضرورت توسعه و احیای صنایع روستایی بدان جهت است که صنایع روستایی غالباً از مواد محلی و طبیعی ساخته می‌شوند، از این رو در ردیف تولیدات سبز

محسوب می شود. دوم صنایع روستایی به عنوان میراث و هویت فرهنگی، طی چند دهه اخیر فراموش شده، امروزه با احیای آن از طریق تدوین برنامه‌های منطقی توأم با مدیریت کارآمد در فضای روستا، می‌توان به توفیقات جدی دست یافت. سوم ضرورت توسعه آن بدان جهت است که تمام اقشار مردم از زن و مرد، کوچک و بزرگ می‌توانند در این نوع فعالیت اقتصادی مشارکت داشته باشند. بنابراین با توجه به اثرات سودمند صنایع روستایی، توسعه آن بهترین گزینه برای توسعه و تحرک اقتصاد روستایی است. این پژوهش در راستای ماده ۲۷ برنامه ششم توسعه کشور در زمینه توسعه اقتصادی و اشتغالزایی مناطق روستایی به بررسی نقش صنایع روستایی در توسعه اقتصادی و اجتماعی با رویکرد اشتغال زایی مناطق روستایی شهرستان سنندج پرداخته است. براساس دیدگاه‌های نظری و تجربه کشورهای درحال توسعه مانند کشورهای آسیای جنوب شرقی نشان داده که صنایع روستایی می‌تواند در ایجاد فرصت‌های شغلی، کسب درآمد برای اقشار کم درآمد روستایی و همچنین کاهش مهاجرت تأثیر زیادی داشته باشد. بنابراین توسعه صنایع روستایی یکی از بهترین گزینه‌های توسعه اقتصادی و اشتغال زایی روستایی محسوب می‌گردد.

برای تبیین ابعاد اقتصادی و اجتماعی با رویکرد اشتغال زایی در روستاهای سنندج از روش میانگین، محاسبه درصدی گزینه‌ها، روش ضریب تغییرات و انحراف معیار، داده‌ها مورد سنجش قرار گرفتند. برای فهم و شناخت از ضریب تاثیرگذاری داده‌ها در ابعاد اجتماعی و اقتصادی آن‌ها رابه سه گروه زیاد، متوسط و کم تقسیم بندی و براساس روش میانگین داده‌ها رتبه بندی شدند. هدف از این روش به دو جهت بوده اول از طریق نتایج زیاد، نقاط قوت مشخص و از طریق ضرائب کم، در واقع نقاط چالشی توسعه صنایع روستایی را بیان می‌کنند. نتایج نقاط قوت پژوهش نشان داد که متغیرهای تاثیرگذار در صنایع روستایی، مانند کاهش سطح فقر، افزایش سطح مشارکت‌ها، کاهش سطح بیکاری و کاهش مهاجرت بیشترین تأثیر را از خود برجای گذاشته است. در مقابل چالش و ضعف‌های توسعه صنایع روستایی را می‌توان در متغیرهای همچون عدم دسترسی به نهادهای آموزشی در بروز کردن و رونق صنایع روستایی، پائین بودن سطح مهارت‌ها و بروز نبودن آن‌ها،

فقدان کارگاه‌های آموزشی و فقدان بیمه تامین اجتماعی از مشکلات عمده محسوب گردیده است.

به طور کلی در ابعاد اقتصادی نقاط قوت توسعه صنایع روستایی در افزایش سطح درآمدها، اشتغال زایی و اینکه توسعه صنایع روستایی موجب تنوع اشتغال و فعالیت‌های خدماتی جانبی می‌گردد. در مقابل نقاط ضعف توسعه صنایع روستایی در عواملی مانند عدم دسترسی به بازار فروش، حمل و نقل، پائین بودن سطح آگاهی از تبلیغ در شبکه‌های مجازی و اجتماعی، ضعف در دسترسی آسان به فروش محصولات است. با توجه به نتایج فوق می‌توان گفت که راهبرد توسعه صنایع روستایی بالقوه می‌تواند در توسعه اشتغال زایی و درآمدزایی سکونتگاه‌های روستایی مؤثر و در ماندگاری و پایداری روستاها نقش مهمی را ایفا کند. توان و تنوع صنایع روستایی با توجه به فضای جغرافیایی و موقعیت مکانی روستاهای محدوده مطالعاتی، گرچه از نظر توان‌های محیطی تفاوت‌هایی وجود دارد اما در بخش صنایع روستایی بالاخص صنایع دستی وجوه مشترک باهم دارند. احیای این صنعت بومی که از دیر باز در منطقه به عنوان هویت و میراث فرهنگی این منطقه شناخته شده مانند فرش بافی (طرح‌ماهی)، گلیم و جاجیم، نمدمالی، گیوه بافی و لباس‌های محلی (چوخورانک) کارگاه‌های کوچک تخته نرد، ابزار و آلات موسیقی، صنعت چوب، همه این‌ها زمانی تامین کننده اقتصاد خانوار روستایی تلقی می‌شده اما طی چند دهه گذشته کمتر به این پیشه صنعتی اهتمام داشتند، امروزه بنا به دلایل شرایط ناشی از گرانی، تورم، بیکاری و... روستائیان کم کم به احیای این صنعت اهتمام ورزیده‌اند. براساس نتایج کیفی، بیشتر افراد شاغل در زمینه صنایع روستایی بالاخص صنایع دستی، زنان و دختران روستایی هستند. این افراد از یک سو تامین کننده معیشت خانوار و از سوی دیگر شرایط کار برای مردان فراهم ساخته، تا آن‌ها فرصت لازم برای انجام دیگر فعالیت‌های اقتصادی را داشته باشند. اگر تا چند دهه گذشته زنان روستایی بی سواد بودند، امروزه غالباً تحصیل کرده و بالای دیپلم سواد دارند از این رو هم زمان آزاد و همچنین شرایط لازم برای آموزش مهارت‌ها فنی و حرفه‌ای را نیز دارند. نکته مهم دیگر این است که برخی از زنان و دختران روستایی علاقمند به فعالیت‌هایی هستند که خارج از صنایع روستایی و دانش بومی است مانند عروسک‌سازی،

نقاشی روی شیشه، معرق کاری و... به عبارتی سطح دانش زنان و دختران روستایی از محیط روستا در سایه وجود امکانات و زیرساخت‌های لازم در زمینه شبکه‌های ارتباط جمعی، اینترنت، موبایل و... زیادتر شده، از این رو آن‌ها صنایعی فنی را دنبال می‌کنند که سودآوری بیشتر و زمان ساخت کمتری برخوردار باشد. ضرورت برنامه ریزی و مدیریت توسعه صنایع روستایی توسط نهادهای دولتی به منظور حل مشکلات اقتصادی و اشتغال زایی امری اجتناب ناپذیر است. برای رسیدن به چنین اهدافی، ضرورت راهکارهای از پیش برنده و تسریع کننده در توسعه صنایع روستایی شهرستان سنندج با توجه به نقاط قوت و ضعف تعیین کرد:

- ✓ تهیه طرح جامع توسعه صنایع روستایی شهرستان و استان که در آن توان‌های بالقوه محیط انسانی و طبیعی در زمینه صنایع روستایی گنجانده شده باشد.
- ✓ بررسی موانع و چالش‌های پیش رو که در ابعاد اقتصادی و اجتماعی ذکر گردید.
- ✓ درمقیاس کلان صنایع روستایی از نظر ساختاری و تشکیلاتی در وضعیت ابهام مدیریتی قرار دارد. باید تحت نظر یک وزارت خانه باشد تا تدوین برنامه‌ها و عملیاتی کردن برنامه‌های توسعه صنایع روستایی هماهنگ و منسجم بتوان برای پیشبرد اهداف توسعه آن گام برداشت.
- ✓ یکپارچه سازی ایده‌ها و راهکارهای توسعه صنایع روستایی شهرستان سنندج از طریق تشکیل کمیته صنایع روستایی بین نهادهای مرتبط با توسعه صنایع روستایی. این کار به منظور اتلاف هزینه‌ها و سرمایه‌ها و همچنین هدفمندسازی راهبرد توسعه پایدار روستایی از طریق صنایع روستایی است.
- ✓ ایجاد بستر لازم برای آموزش روستائیان شهرستان سنندج در زمینه صنایع روستایی زود بازده و سود آور با توجه به ظرفیت‌های موجود محلی از قبیل نیروی انسانی با تجربه، مواد اولیه و پیشینه فرهنگی مناسب.
- ✓ تعیین بازار هدف (فروش محصولات و مصنوعات صنایع روستایی) از سوی سازمان‌های مرتبط با صنایع روستایی در شهرستان سنندج از طریق ایجاد نمایشگاه‌های فصلی و دائمی برای فروش محصولات روستائیان

منابع

- اسمعیلی و همکاران (۱۳۹۶) بررسی نقش صنایع کوچک بخش کشاورزی در توسعه اجتماعی و اقتصادی نواحی روستایی (مورد دهستان گلاب شهرستان کاشان)، *دو ماهنامه پژوهش‌های هنر و علوم انسانی*، سال دوم شماره دوم (پیاپی).
- اکبری مرتضی، غلامزاده رضا، شامانیان مریم (۱۳۹۴) شناسایی شایستگی‌های جوانان روستایی در زمینه کسب و کارهای صنایع دستی شهرستان ورامین، *فصلنامه پژوهش‌های کشاورزی*، شماره ۳۵، ص: ۱۳۸-۱۲۵.
- امین آقایی مهرناز (۱۳۸۷) بررسی عوامل موثر بر عملکرد صنایع کوچک از دید کارشناسان توسعه روستایی، *فصلنامه روستا و توسعه*، سال ۱۱، شماره ۴، صص: ۱۴۶-۱۲۵.
- بنی فاطمه حسین (۱۳۷۶) بیکاری و مهاجرت، رشد و آموزش جغرافیا شماره ۳.
- بوذری جهرمی خدیجه، فاطمه اسلام فرد (۱۳۹۶) بررسی موانع و مشکلات توسعه صنایع بومی روستایی مورد مطالعه قالی و گبه در شهرستان زرین دشت. *پژوهش‌های روستایی*، دوره (۸)، شماره (۲) صص: ۲۰۷-۱۹۴.
- تولائی سیمین (۱۳۷۵) *درآمدی بر مبانی جغرافیای اقتصادی (صنعت، حمل و نقل و انرژی)*، انتشارات جهاد دانشگاهی تربیت معلم؛ تهران
- دربان آستانه، علیرضا؛ (۱۳۸۳) مفاهیم و مبانی ساماندهی صنایع در نواحی روستایی؛ ناشر سازمان شهرداری‌ها و دهیاری‌های کشور؛ تهران،.
- دربان آستانه، علیرضا (۱۳۸۳) کتاب سبز راهنمای عمل دهیاری‌ها، مفاهیم و مبانی ساماندهی در نواحی روستایی، انتشارات سازمان شهرداری‌ها و دهیاری‌ها کشور، چاپ اول. تهران.
- دیوسالار اسدالله (۱۳۹۵) نقش صنایع دستی در اقتصاد گردشگری روستایی مورد روستاهای کوهپایه‌ای شهرستان بهشهر، *فصلنامه اقتصاد فضا و توسعه روستایی*، سال ۵ شماره ۲، صص: ۱۷۸-۱۶۴.
- رضوانی سعیدی نوید (۱۳۷۴) صنایع روستایی و اشتغال جوانان روستایی، *مجله جهاد* شماره ۷۵، سال ۱۵، صص ۲۲-۱۱.
- رضویان محمدتقی، رحیمی بلداجی ابراهیم (۱۳۸۸) نقش صنایع کوچک در توسعه منطقه ای، *مجله جغرافیا*، دوره ۳ شماره ۹-۸، صص: ۱۶۴-۱۴۵.

- رکن الدین افتخاری عبدالرضا، طاهرخانی مهدی (۱۳۸۱) استقرار صنعت در روستا و نقش آن در رفاه مناطق روستایی، *نشریه مدرس* دوره ۶، شماره ۲، ص: ۲۲-۱.
- ظاهری، محمد، آقایی هیر محسن، ذاکری میاب کلثوم (۱۳۹۴) اولویت بندی صنایع تبدیلی و تکمیلی کشاورزی در شهرستان آذرشهر با روش ترکیبی دلفی و تاپسیس، *نشریه جغرافیا و برنامه ریزی*، سال ۱۹، شماره ۵۱، ص: ۲۴۶-۲۲۱.
- طاهرخانی، مهدی (۱۳۸۱) صنایع کوچک، سنگ بنای استراتژی آینده توسعه روستایی؛ *فصلنامه تحقیقات جغرافیایی*؛ شماره ۶۵-۶۱
- سازمان مدیریت و برنامه ریزی استان کردستان، سالنامه اماری استان کردستان (۱۳۹۵).
- شایان حمید، شاهی اردبیلی حکمت (۱۳۸۶) نقش صنایع روستایی در توزیع بهینه درآمد مورد بخش مرکزی شهرستان مشهد، *فصلنامه روستا و توسعه*، سال ۱۰، شماره ۲، ص: ۲۱۲-۱۹۶.
- شکور علی، کریمی قطب آبادی فض اله (۱۳۹۴) اولویت بندی استقرار صنایع روستایی در شهرستان مرودشت با استفاده از شاخص مرکزیت و مدل AHP، *برنامه ریزی منطقه ای*، دوره ۵ شماره ۱۸، ص: ۸۴-۷۳
- شوماخر، ارنست، اف؛ علی رامین، *کوچک زیباست*، چاپ هفتم، انتشارات سروش، ۱۳۸۹
- عزیزی، محمد و همکاران (۱۳۹۲) شناسایی شایستگی‌های کار آفرینانه ی مورد نیاز مدیران دانشگاهی، توسعه کار آفرینی دوره ششم شماره دوم.
- فطرس محمدحسن (۱۳۷۵) بررسی برخی عوامل ایجاد فقر در ایران، مجموعه مقالات گردهمایی بررسی فقر و فقر زدایی (جلد دوم) تهران سازمان برنامه و بودجه.
- قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران (۱۳۹۶).
- قیداری سجاسی حمداله (۱۳۹۳) ارزیابی و تبیین کارکرد صنایع روستایی در توسعه مورد دهستان صائین در شهرستان ابهر، *فصلنامه اقتصاد فضا و توسعه روستایی*، سال ستم شماره ۲ (پیاپی ۸)
- گرگانی سید علی (۱۳۸۶) درامدی بر نظریه‌های توسعه روستایی، تهران: علم.
- مسببی سمانه و همکاران (۱۳۹۳) تحلیل فضایی شاخص‌های اشتغال با استفاده از تحلیل عاملی و تحلیل خوشه ای مورد شهرستان‌های اصفهان، *نشریه علمی-پژوهشی جغرافیا و برنامه ریزی*، سال ۱۸، شماره ۴۷، ص: ۲۱۳-۱۹۷.

-محبوب الحق محمد (۱۳۷۰) بحران در استراتژی‌های توسعه، ترجمه سهراب ساعی، ماهنامه نگاه نو شماره ۲.

-معاونت امور اقتصادی و هماهنگی برنامه‌بودجه (۱۳۹۶) شیوه نامه تدوین برنامه توسعه اقتصادی و اشتغال‌زایی روستایی، قانون برنامه ششم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی -مهدوی مسعود (۱۳۸۰) بررسی و شناخت صنایع دستی (قالیافی) در روستاهای حاشیه غربی دشت کویر به منظور توسعه و احیای آن مطاعه موردی بخش ایوانکی در استان سمنان، *مجله پژوهش‌های جغرافیایی* شماره ۴۱، صص: ۱۱-۱.

-نبی زاده حمیدرضا (۱۳۷۹) جایگاه صنایع کوچک در توسعه صنعتی ایران، پایان نامه کارشناسی ارشد دانشکده اقتصاد علامه طباطبایی، تهران دانشگاه علامه طباطبایی تهران.

-نصیری اسماعیل (۱۳۸۷) صنایع روستایی، عاملی تاثیر گذار بر فرایند توسعه اقتصادی و اجتماعی نمونه روستاهای شهر بومهن، *فصلنامه روستا و توسعه*، سال ۱۱ شماره ۱ ص: ۵۸-۳۵.

-نقوی سید میر علی، بابایی علی (۱۳۹۲) ارزیابی سیاست‌های توسعه اقتصادی روستایی از دیدگاه منطقه ای با نگاهی بر سیاست‌های دولت ایران، *مجله پژوهش‌های روستایی*، دوره ۴، شماره ۳، ص: ۴۵۱-۴۷۹.

- Black, R. and Cobbinah, P. B. (2018), Local attitudes towards tourism and conservation in rural Botswana and Rwanda, *Journal of Ecotourism*, Vol 17, No 1, pp 79- 105
- Byrd, E., Bosley, H. and Dronberger, M.(2009), Comparisons of stakeholder perceptions of tourism impacts in rural eastern North Carolina, *Tourism Management*, Vol. 30, No. 1, pp. 693– 703.
- Bouraoui, A.O.M.A.F.M.A.2015, An empirical investigation of factors affecting small business success. *Journal of Management Development*, 34(9): p. 1073-1093
- Chadwick, W. (2007), *Spatial Organization in Rural Areas*. New York: Prentice-Hall.
- Dare Kolawole, O.2012, Probit analysis of factors influencing rural employment promotion in southern Nigeria. *World Journal of Entrepreneurship, Management and Sustainable Development*, 8(4): p.273-285

- Farbman, R. (1975), Sectoral Employment and Income Distribution in India. New Delhi: ARTEP.
- Lee, D.(2001), Diversification of the Rural Economy:A Case Study on
- Long, Hualou & jian zou &Yan Sui liu, (2009), Differentiation of rural Development driven by industrialization and urbanization in eastern coastal china" journal homepage: www.elsevier.com/locate/habitation. North East India, International Journal of Trade, Economics and Finance, Vol. 2, No. 2, pp. 161-165. 24
- Markeson, B. and S. Deller, 2012, Growth of Rural Us Non-Farm Proprietors with a Focus on Amenities. Review of Urban & Regional Development Studies, 24(3): p. 83-105.
- Morrison, Caroline, & Ramsey, Elaine. (2018). Power to the people: Developing networks through rural community energy schemes. Journal of Rural Studies.
- Nair. V, Whitelaw. A. P, (2015), Redefining Rural Tourism in Malaysia: A Conceptual Perspective, Journal Asia Pacific Journal of Tourism Research, Vol 20, No 3, pp 314- 337.
- Pears,R.(2007),Location, Development, Industry. Oxfords: Blackwell.
- Rural Industrialization in the Republic of Korea. Japan Program/ INDES 2001 Conference, Japan.
- Yu, Hsiang-Te, Rural Tourism in Taiwan: Motivation, Expectations, and Satisfaction, Unpublished ph.D, Dissertation. San Antonio (Texas): University of the Incarnate Word, ۲۰۰۴